

Coordonatori: Maria Grancea, Emilian M. Dobrescu

Gheorghe Lazăr –
fondator al învățământului în
limba română

CUPRINS

<i>Școala de la Sfântul Sava – un model de curriculum</i> , Tania Andrei și Andrei Kozma	3
<i>Dialog Sibiu-București versus statuile pentru Gheorghe Lazăr</i> , Nicolae Bulz	25
<i>Sămânța lui Gheorghe Lazăr în sufletul fiecărui avrigean</i> , Radu Vasile Chialda	35
<i>Gheorghe Lazăr – matricea spirituală a profesorului român</i> , Edith Mihaela Dobrescu	44
<i>Gheorghe Lazăr (1779-1823) – elemente pentru o biografie</i> , Emilian M. Dobrescu	57
<i>Profesorul Gheorghe Lazăr și episcopul Vasile Moga, în lumea lor sud transilvăneană</i> , Ana Grama	64
<i>Gheorghe Lazăr în concepția lui Onisifor Ghibu</i> , Petre Din	87
<i>Personalitatea lui Gheorghe Lazăr. O schiță de profil spiritual</i> , Vasile Gafton	100
<i>Avrigul în vremea lui Gheorghe Lazăr</i> , Maria Grancea	121
<i>Gheorghe Lazăr – dascălul model pentru generații</i> , Rodica Ispas	137
<i>Gheorghe Lazăr – pedagog creștin al științei românești</i> , Constantin Necula	142
<i>Școala din zona Avrigului. Repere istorice</i> , Marius Novac	152
<i>Gheorghe Lazăr și prețuirea urmașilor</i> , Alexiu Tatu, Francisc Szombatfalvi-Torok	164
<i>Addenda: Corespondența pentru organizarea primei ediții a SAGL 2017</i>	176

ȘCOALA DE LA SFÂNTUL SAVA – UN MODEL DE CURRICULUM

Tania Andrei¹, Andrei Kozma²

Organizarea școlilor în Țara Românească înainte de Gheorghe Lazăr

Învățământul în limba română are o tradiție veche în țările române, fiind cunoscute din secolul al XV-lea școlile slavo-române de la Șcheii Brașovului, școala greco-slavo-română de la Putna, iar în secolul al XVI-lea Școala de la Mănăstirea Menedic (Buzău). În București funcționau școli vechi pe lângă mănăstiri cum era cea de la Sfântul Gheorghe vechi (secolul XV) și Colțea (secolul XVIII) frecventate de elevi aparținând păturilor sociale de jos, precum și de tineri transilvăneni primiți „de pomană” (fără taxă). Acestea erau însă școli elementare, neexistând la acea dată o școală superioară în limba română³. Cea mai veche școală din Țara Românească a funcționat la biserica Sfântu Gheorghe vechi și a fost înființată în anul 1576, fiind întreținută de dani boierești. Un document întocmit în 1760 în limba română de Popa Florea atestă faptul că aici învățau „copii ai pământenilor și alți străini dintr-altă țară veniți”⁴.

În anul 1688 a fost întemeiată Academia domnească Sf. Sava, pe lângă Mănăstirea Sf. Sava, la inițiativa stolnicului Constantin Cantacuzino, ca instituție de învățământ superior, cu predare în limbile greacă și latină. Odată cu întemeierea Academiei domnești începe și istoria învățământului superior din Țara Românească, cu predare în limbile greacă și latină. Aceste două limbi erau, în general, folosite în instituțiile de învățământ superior european până în secolul al XVIII-lea, limba

¹ Inspector școlar, Inspectoratul Școlar al Municipiului București

² Phd, MMD, DHC, Societatea Academică de Antropologie, membru (o) al Academiei de Științe Medicale din România

³ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 39-40

⁴ Emilia Șt. Milicescu – *Gheorghe Lazăr*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1982, p. 190

latină cu precădere în Europa Occidentală, iar limba greacă în Europa Orientală. Academia Domnească de la Sf. Sava a fost reorganizată de Constantin Brâncoveanu în 1707, iar mai apoi de Alexandru Ipsilante în 1776. În timpul domniei lui Constantin Ipsilante, în anii 1802-1804, Academia domnească se reorganizează pe 4 cicluri de învățământ fiecare de 3 ani, devenind un centru de studii filosofice și științifice recunoscut în Europa de Est și Orientul Apropiat, dispunând de o bibliotecă de 7000 de volume, înființată de domnitorul Constantin Brâncoveanu. S-a impus ca un centru de cultură în lumea balcanică prin organizarea și erudiția ei, cât și prin sprijinul pe care domnitorii Țării Românești l-au acordat tinerilor și profesorilor din țările balcanice. Academia Domnească s-a mutat pe rând la biserica Domnița Bălașa și apoi la Schitu Măgureanu.

În anul 1812 Ioan Vodă Caragea ia hotărârea de a reorganiza școlile grecești din Țara Românească și de a înființa o nouă eforie a Școalelor din care făceau parte 17 boieri români din divanul domnesc. Pune taxe suplimentare de 60 de parale pentru fiecare preot și diacon pentru a spori, astfel, fondurile necesare angajării de profesori noi la Academia domnească. Aici se studiau științe, limbi străine, istorie, geografie, iar din 1816 s-a introdus și un curs de drept predat de clucerul Nestor. Renumele școlii atrăgea tot mai mulți elevi, numărul acestora sporind de la 244 în 1810 la 400 în 1816.⁵

În același timp, în București funcționau școli slavo-române la mănăstirile Sf. Gheorghe vechi și Colțea, iar în târgurile de provincie cum ar fi: Târgu Jiu, Craiova, Caracal, Rușii de Vede, Câmpulung, Ploiești funcționau încă din secolul al XVIII-lea școli particulare în care se învăța în limba română și greacă. La începutul secolului al XIX-lea s-au înființat școli și în orașele: Târgoviște, Slatina, Pitești, Râmnicu Vâlcea.⁶ Preocuparea pentru deprinderea științei de carte devenea din ce în ce mai mare, iar dascălii iscusiți erau foarte căutați și greu de găsit. Astfel, nu e de mirare că sosirea lui Gheorghe Lazăr în București, a stârnit un viu interes atât în rândul boierilor români, cât și în rândul studenților de la Academia domnească.

⁵ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 24

⁶ Ibidem, p. 25

În împrejurări nefaste pentru cărturarul Gheorghe Lazăr, dar faste pentru cultura română, acesta, după ce se refugiază de la Sibiu la Brașov, ajunge în București odată cu familia logofetesei Bărcănescu, ca profesor particular pentru copiii acesteia. În prefața Gramaticii românești publicată la Sibiu în 1828, I.H. Rădulescu afirma că prima școală românească deschisă în București de Gheorghe Lazăr a fost una particulară, în anul 1816, fiind predate fiilor de boieri, în limba română, gramatica, matematica și filosofia.

Gheorghe Lazăr are șansa de a fi introdus de poetul Iancu Văcărescu în cercul elitei intelectuale române de la acea vreme, reprezentată de: banul Constantin Bălăceanu, mitropolitul Nectarie, vornicul George Golescu, logofătul Ștefan Nestor, profesor de drept la Academia Domnească din București. Competențele de inginer, teolog și pedagog dobândite de Gheorghe Lazăr în școlile urmate la Cluj, Sibiu și Viena, precum și discursul său despre necesitatea și posibilitatea înființării unei școli superioare în limba română, i-a inspirat și i-a convins pe boierii români, care erau neîncredători în faptul că limba română ar putea fi potrivită pentru un astfel de demers. În pofida neîncrederii acestora, Gheorghe Lazăr afirma că „știința este una și aceeași în orice limbă s-ar arăta, numai s-o știi expune pe înțeles”. În acest context, Gheorghe Lazăr devine promotorul ideii că renașterea românilor poate veni doar prin înființarea de școli în limba română, în care să învețe tinerii „de toată starea”⁷.

Pus la încercare de banul Constantin Bălăceanu pentru a-și dovedi competențele de topograf, Gheorghe Lazăr reușește să-și confecționeze singur instrumentele de care avea nevoie și întocmește planuri corecte, verificate prin compararea lor cu cele întocmite de topografi nemți. Performanța sa stârnește uimire și admirație, nemaifiind privit ca un refugiat, ci ca un inginer hotarnic, „singurul inginer român” din București. Este momentul psihologic în care Gheorghe Lazăr capătă tot mai multă credibilitate și autoritate profesională, iar perspectiva înființării unei Academii românești, în care tinerii să deprindă științele ingineresti, devine foarte atractivă și credibilă pentru boierii români⁸.

⁷ Emilia Șt. Milicescu – *Gheorghe Lazăr*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1982, p. 199

⁸ Florica T. Câmpan – *De la școala lui Gheorghe Lazăr, la institutele tehnice de azi*, Editura Ion Creangă, București, 1980, p. 23-24

Înființarea școlii de la Sfântul Sava – de la deziderat la izbândă

Situația politică, socială și culturală din Țara Românească în anul 1816, când Gheorghe Lazăr ajunge în București, era una dintre cele mai dificile. Trecuse mai bine de un secol de domnii fanariote, timp în care boierii se grecizaseră prin limbă, port și moravuri. În acest răstimp poporul fusese umilit, desconsiderat, înrobit, iar țara stoarsă de bogății prin multitudinea de biruri inventate de domnii fanarioți.

Iată cum descrie Ion Brătianu situația din Țara Românească: „Când Lazăr trecu Carpații și poposi în capitala românească, grecismul năbuși limba noastră, clasele avute abia mai îngânau limba părinților lor și numele de român devenise un nume de dispreț; limba greacă comanda după Tron, ca regulă drepturile și datoriile oamenilor, dascălii greci ocupau catedrele în școala domnească, și tot în limba greacă se ridicau imnurile la cer, pe când cea română abia se mai auzia pe lungul brazdei, în monologul plugarului ce mâna boii.”⁹

V.A. Urechia în *Istoria Școalei românești* consideră că acesta era „momentul psihologic al luptei românismului contra fanarioților”, iar Gheorghe Lazăr „înțelese acest moment și se puse inteligent și cu devotament în fruntea mișcării” și „avu știința necesară și arta de a aduna în jurul său tinerimea bucureșteană din prima zi când apărură în capitala Munteniei.”¹⁰

Sursele documentare vorbesc despre înființarea unei școli românești la București încă din anul 1816. I.H. Rădulescu scria în prefața la *Gramatica românească*, publicată la Sibiu în 1826 că „...încă din anul 1816 s-a deschis aici școala românească... unde cel dintâi profesor care a aruncat într-însa cele dintâi seminții, spre luminarea rumânilor, a stătut fericitul arhidiacon și doctorul în teologie și legi Gheorghe Lazăr.”¹¹

⁹ Paul I. Papadopol – *Gheorghe Lazăr și opera sa*, în *Cunoștințe folositoare*, seria C, nr. 68, Editura Cartea Românească, București, p. 13

¹⁰ Ibidem, p. 16

¹¹ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 26

Aron Densușianu menționează în *Istoria limbii și literaturii române* că „Lazăr deschide providențiala școală” în anul 1816. La fel precizează și C. Găvănescu în lucrarea sa *Din geniile neamului și V.A. Urechia* în lucrarea *Istoria românilor*.¹²

Nicolae Iorga în lucrarea *Cel dintâi învățător de ideal național Gh. Lazăr*, menționează ca an de înființare a școlii românești 1817, iar B. Paris Mumuleanu scrie o odă la deschiderea școlii lui Gheorghe Lazăr tot în anul 1817.¹³

Despre întemeierea oficială a școlii lui Gheorghe Lazăr se vorbește în 3 documente, datate diferit și care propuneau modele diferite de organizare. În primul document, datat în 10 decembrie 1817, boierii efori ai școalelor, Constantin Bălăceanu, Grigorie Dimitrie Ghica și lordache Goleșcu, propun un plan pentru o școală în care 3 dascăli să predea scrisul, cititul, aritmetica, geometria și geografia, completate de aplicațiile practice de măsurare a terenurilor pentru întocmirea de planuri topografice. Era un plan modest, dar și riscant pentru că examenul de absolvire trebuia susținut la Academia grecească.¹⁴

Al doilea document este datat în 15 decembrie 1817, când Ioan Vodă Caragea emite un hrisov domnesc, prin care hotărăște că la București va lua ființă „o școală pentru învățături românești” la mănăstirea Sf. Gheorghe. În partea introductivă a hrisovului domnesc se arăta că s-a ținut seama de anafora „părinților arhierei” și a „veliților boieri”, prin urmare, planul înființării acestei școli fusese discutat înainte de către conducătorii bisericii și marii boieri care militau pentru dezvoltarea culturii naționale prin introducerea limbii române în școli mai înalte, nu numai în București, ci în toate orașele de reședință ale județelor. Școala din București urma să funcționeze în chiliile de la biserica Sf. Gheorghe nou. Planul propus de Vodă Caragea prevedea în plus față de solicitarea boierilor „teologia paradosită zilnic măcar cu 6 luni înainte de hirotonire”¹⁵. Această școală nu a funcționat pentru că starețul mănăstirii nu

¹² Ibidem, p. 27

¹³ Ibidem, p. 27

¹⁴ G. Bogdan-Duică – *Gheorghe Lazăr*, Editura Cultura Națională, București, 1924, p. 78

¹⁵ Ibidem, p. 78

a fost de acord cu cedarea chiliilor, pe de o parte, iar pe de altă parte, Gheorghe Lazăr nu era de acord cu faptul că elevii săi trebuiau să fie examinați cu privire la progresele făcute la „școala cea mare”, adică la Academia grecească¹⁶.

Al treilea document datat în 6 martie 1818, este anafora semnată de eforii școalelor din Țara Românească în care se reafirmă necesitatea înființării unei școli superioare în limba română, în incinta mănăstirii de la Sfântul Sava, singurul și cel mai în măsură să pună bazele acestei școli fiind considerat Gheorghe Lazăr. La 24 martie 1818 Ioan Vodă Caragea semnează rezoluția privind întemeierea Școlii superioare de la Sfântul Sava, acesta fiind chiar actul de naștere al învățământului superior în limba română.

De la un plan hibrid de școală primară cu elemente de instruire practică în domeniul topografic, până la planul ambițios al unei școli superioare în care să fie predate limbi străine, științe și filosofie este un drum anevoios pe care Gheorghe Lazăr l-a parcurs printr-o negociere dâră, prin ceea ce am numi astăzi o strategie a pașilor mărunți, în doar 3 luni, timp în care a avut de învins dușmani vizibili și invizibili. Dușmanii vizibili erau inginerii și arhitecții străini care nu vedeau cu ochi buni faptul ca tinerii români, instruiți la școala lui Gheorghe Lazăr, puteau să le facă concurență pe o piața pe care ei dețineau monopolul. Dușmanii vizibili erau deopotrivă și exponenții învățământului în limba greacă pentru că își vedeau, astfel, amenințate interesele de dominare culturală. Veniamin din Lesbos, profesor de matematică și director la Academia grecească era cel mai aprig dușman al planului de școală românească propus de Gheorghe Lazăr. După numeroase confruntări cu acesta în divanul domnesc, unde argumentele celor doi au fost ascultate, Gheorghe Lazăr a izbândit.

Dușmanii invizibili erau, desigur, neîncrederea și ideile preconcepute ale boierilor români grecizați, precum că limba română nu este potrivită pentru învățarea științelor și a filosofiei. Provocarea majoră pentru Gheorghe Lazăr venea tocmai din nevoia de a câștiga încrederea boierilor români patrioți, având în vedere că ei erau singurii posibili

¹⁶ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 34-36

susținători interesați de dezvoltarea învățământului superior în limba română. Gheorghe Lazăr a acceptat această provocare și a tradus tratate de filosofie și științe din limba latină și germană și a întocmit manuale necesare pentru noua școală. Desigur că în acest pionierat absolut, cărturarul transilvănean, dornic de a împărtăși neamului său cunoașterea de carte, a fost și un creator de limbă și cultură română, care a inspirat generații de intelectuali, fiind și în prezent demn de toată recunoștința și admirația celor care ajung să-i cunoască erudiția, devotamentul și patriotismul fără rezerve, până la jertfa de sine.

Școala de la Sfântul Sava, cu predare în limba română, pe care urma să o înființeze și să o conducă Gheorghe Lazăr la București, era diferită de toate școlile care funcționaseră până la acea dată în țările române, fiind numită de el „Școală academicească de științe”. Era, practic, prima școală superioară care se înființa în Țara Românească, Gheorghe Lazăr fiind ctitorul ei. Deși înființarea școlii fusese aprobată de Ioan Voda Caragea din martie 1818, ea a început efectiv să funcționeze din luna august a aceluiași an, fiind necesară pregătirea localului și a cursurilor.

Ca local al noii școli a fost stabilită mănăstirea Sf. Sava, care fusese rezidită de Constantin Brâncoveanu în 1709 și care fusese sediul Academiei domnești, încă de la înființarea acesteia în anul 1680. În anul 1796 elevii și profesorii au fost evacuați iar în localul școlii s-a mutat Mihai Suțu. În incinta mănăstirii locuiau în 1818, în 50 de camere, greci, arnăuți și sârbi care făceau parte din garda domnească. După cercetări amănunțite cu privire la cei care locuiau acolo, au fost identificați niște caretași nemți care au fost evacuați, și astfel, în câteva cămăruțe eliberate a început să funcționeze Academia românească de la Sf. Sava.¹⁷

Structura școlii și planul de învățământ pe care Gheorghe Lazăr le propunea rezultă din „Înștiințarea” pe care a adresat-o către „de toată cinstea vrednică tinerime”. Era vorba de o școală cu patru trepte de învățământ: A, B, C, D, organizată astfel:

„A. Cei mai slăbănogi sau de tot nedepriși să vor orându-i mai întâi la alți dascăli mai jos, unde să vor învăța:

1. Cunoașterea slovelor și slovenirea cuviincioasă.

¹⁷ Paul I. Papadopol – *Gheorghe Lazăr și opera sa*, în *Cunoștințe folositoare*, seria C, nr. 68, Editura Cartea Românească, București, p. 24

2. Cunoașterea numerilor și întrebuițarea lor.
3. Cetirea desăvârșit.
4. Scrisoarea cu ortografia și de mai multe fealiuri.
5. Katehismul, istoria vivliceasca, Testament vechi și cel nou.
6. Gramatică și aritmetică, încâtva și alte științe mai mici folositoare pruncilor.

B. După aceasta vor trece la altă tagmă de învățături unde vor avea de a asculta:

1. Gramatica desăvârșit cu sintacsu dimpreună.
2. Poetică cu mitologhii și Gheografia globului pământului.
3. Retorica și istoria neamului cu a patriei dimpreună și alte științe ce sunt de trebuință spre înțelesul acestora.

C. Cei mai în vârstă și deprinși la aceastea toate vor avea de a auzi:

1. Aritmetica cu toate părțile ei.
2. Gheografia despre toată fața pământului, așijderea cu toate părțile ei.
3. Gheometria teoreticească, trigonometria, Algebra și altele.
4. Gheodezia sau Ințineria câmpului cu Iconomia și Arhitectura.

D. Mai având apoi volnicie de la marii efori boieri, vom trece și la celelalte mai înalte tagme filosoficesti, fieștecare după rândul său, așijderea și la tagmele juridicesti sau nomică, care cum vor urma.

Pentru cei ce vor să treacă la cinul preoțesc, să va orânduî osăbită vreamă și ceasuri pentru ascultarea sfintei teologhii, dogmelor credinții și cunoștința legii creștinești și alte mai multe trebuincioase.¹⁸

Este de remarcat faptul că școala propusă de Gheorghe Lazăr era inspirată după organizarea Liceului regium academic din Cluj pe care el însuși îl absolvise, și care avea următoarea structură: cursul de gramatică (3 ani), cursul de retorică (2 ani), cursul de filosofie (2 ani), cursul academic în care se studiau: dreptul, filosofia, medicina, arhitectura, astronomia, etc. (2 ani). Prin urmare, planul lui Gheorghe Lazăr era acela de a înființa o școală cu predare în limba română după cel mai performant model academic existent în epocă, adaptat la condițiile

concrete din Țara Românească, începând cu clasele elementare până la învățământul superior. Era cel mai ambițios și revoluționar plan de reformare a școlii în Țara Românească, pe care Gheorghe Lazăr îl propunea din iubire pentru neamul său românesc, pentru o nouă construcție culturală și deșteptarea conștiinței de neam.

Pe de altă parte, contextul istoric cerea în mod imperativ o reformă profundă pe toate planurile după un secol de domnii fanariote în țările române. Conjunctura istorică a fost favorabilă, întrucât în toamna anului 1818 Ioan Vodă Caragea fuge din țară și se înscăunează domn Alexandru Suțu. În toamna aceluiași an Veniamin din Lesbos a fost exilat, iar studenții de la Academia grecească au trecut, în bună parte, la școala românească. Gheorghe Lazăr se afla, astfel, în fața unei provocări fundamentale pentru că înființarea unei Academii românești cerea un spațiu adecvat, manuale potrivite, profesori competenți și elevi capabili de performanță. Cu mijloace puține dar cu o determinare și o dârzenie dincolo de puterile omenești, Gheorghe Lazăr reușește în scurt timp să pună în funcțiune prima școală de învățământ superior în Țara Românească.

Elevii și profesorii Academiei de la Sf. Sava

Ion Ghica în lucrarea sa Școala acum 50 de ani scria: „Când a venit în București dascălul Lazăr, băieții de la Udricani, de la Sf. Georghe, de la Colțea și de la toate bisericile au golit acele școli și au alergat la Sf. Sava cu Petrache Poenaru, cu Eufrosin Poteca, cu Simion Marcovici, cu Pandele, cu Costache Moroiu și cu mulți alți tineri din școala grecească”.¹⁹

Desigur elevii lui Lazăr la nou înființata școală erau mai mulți. Pe lângă cei deja menționați mai sus lista trebuie completată cu I.H. Rădulescu, Petre Nănescu, Teodor Palade, Răducanu Măinescu, Daniil Tomescu, Mihail Drăghiceanu, Gheorghe Ioanid, Grigore Pleșoianu, Christian Tell, Ion Palama, Scarlat Rosetti, Dimitrie Jianu, Nicolae Simionide, Dănică Iosif Kinopsis, Gheorghe al Ișlicăresei, Anton Pann, Marin Serghiescu, George Cristureanu, Stanciu Căpățâneanu. Acestora li se adaugă 6 tineri moldoveni trimiși la studii de mitropolitul Veniamin

¹⁸ Emilia Șt. Milicescu – *Gheorghe Lazăr*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1982, p. 243

¹⁹ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 58

Costache precum și tinerii transilvăneni care treceau Carpații pentru a studia în școlile românești din Țara Românească.²⁰

Pentru a da o bună instrucție elevilor săi a format o echipă de profesori iluștri în epocă. Dacă în decembrie 1817 primul dascăl a fost popa Pavel, care preda slovenirea și citirea, din 1818 se alătură Eufrosin Poteca, care fusese profesor la Academia grecească la începători și a trecut la Sf. Sava ca profesor de geografie, pe lângă Lazăr. Din 1819 Ion Heliade Rădulescu, preia cursurile de aritmetică și geometrie, fiind numit ajutorul lui Lazăr. Ladislau Erdeli (după numele românesc Gheorghe Ardeleanu), era originar din Ardeal și se presupune că a trecut Carpații în Țara Românească la îndemnul lui Gheorghe Lazăr spre a-i fi tovarăș în realizarea planurilor sale. Ladislau Erdeli preda limba franceză, limba latină, limba greacă, logica și dreptul. Gheorghe Lazăr care a predat la început matematica (după Wolff) și filosofia (după Kant), a trecut ulterior la cursurile de trigonometrie și metafizică.²¹

Încadrarea pe cursuri era făcută astfel²²:

- A. Popa Pavel și Eufrosin Poteca;
- B. Gheorghe Lazăr, Ladislau Erdeli și I.H. Rădulescu;
- C. Gheorghe Lazăr și Ladislau Erdeli.

După numai un an de școală progresele înregistrate de elevii lui Gheorghe Lazăr erau remarcabile. Elevii veniți de la Academia grecească, fără îndoială mai avansați în studiu, formau clasul de inginerie²³. Aveau, astfel, un motiv temeinic să traducă manuale de științe și să creeze, pentru prima dată, o terminologie științifică în limba română.

Pentru a forma resursa umană necesară predării științelor și filosofiei la nivel academic a propus Eforiei școalelor trimiterea cu burse la studii la Pisa, Paris și Viena a celor mai străluciți discipoli ai săi: Eufrosin Poteca, Ion Pandeli, Simion Marcovici, Constantin Moroi²⁴.

²⁰ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 58

²¹ G. Bogdan-Duică – *Gheorghe Lazăr*, Editura Cultura Națională, București, 1924, p. 88

²² Ibidem, p. 92

²³ Emilia Șt. Milicescu – *Gheorghe Lazăr*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1982, p. 218

²⁴ Ibidem, p. 223

Eforii școalelor: mitropolitul Dionisie, Grigore Ghica, Constantin Bălăceanu, Iordache Golescu și Iacovache Rizu s-au adresat domnitorului Nicolae Alexandru Suțu printr-o anafora în data de 17 februarie 1820. În acest document se arăta necesitatea ca cei mai destoinici elevi ai Academiei de la Sf. Sava, să fie trimiși ca bursieri, pe cheltuiala Eforiei școalelor, la studii în Italia la Pisa, urmând ca la revenirea în țară să fie dascăli la „școala elinească cât și la cea românească”.²⁵

La data de 10 martie 1820 domnitorul Alexandru Nicolae Suțu semnează hrisovul de încuviințare a cererii Eforiei școalelor, pentru acordarea bursei. Studiile durau 4 ani, iar bursierii se obligau, printr-un angajament scris, să revină în țară după finalizarea studiilor și să devină dascăli la școala românească. În cazul în care nu și-ar fi respectat angajamentul, tinerii bursieri se obligau să restituie întreaga sumă alocată pentru studii²⁶.

Discipolii săi au devenit ulterior personalități marcante în cultura românească, ducând mai departe destinele școlii românești. Astfel, I. H. Rădulescu a fost, încă de la înființarea școlii în 1818, elevul lui Gheorghe Lazăr, în 1819 profesor, iar din 1822 după retragerea acestuia, va deveni directorul Școlii de la Sf. Sava. În memoriile sale, I.H. Rădulescu arată că: „după plecarea învățătorului său fără a fi numit de nici o autoritate, fără a fi invitat de nimeni, îmi dădui misiunea de a continua fapta lui Lazăr, abia începută”.

Eufrosin Poteca, a predat inițial geografia, iar după 1825, după ce a studiat la Pisa și Paris a predat filosofia, istoria și teologia, fiind numit și directorul școlii. Petrache Poenaru, secretarul personal al lui Tudor Vladimirescu, a studiat la Viena și Paris timp de 10 ani, fiind absolvent al Școlii Politehnice din Paris. În 1832, la întoarcerea în țară, a predat fizică și geometrie la Colegiul Sf. Sava, fiind apoi numit director al Eforiei școalelor. În această calitate a lucrat împreună cu Gheorghe Asachi la întocmirea primei legi a învățământului românesc.²⁷

²⁵ Gheorghe Pârnuță – *Gheorghe Lazăr – contribuția sa la dezvoltarea învățământului*, Editura Științifică, București, 1973, p. 66

²⁶ Ibidem, p. 67-68

²⁷ Florica T. Câmpan – *De la școala lui Gheorghe Lazăr, la institutele tehnice de azi*, Editura Ion Creangă, București, 1980, p. 67-72